

Κούρδοι: Ένα έθνος που δεν πρέπει να υπάρχει

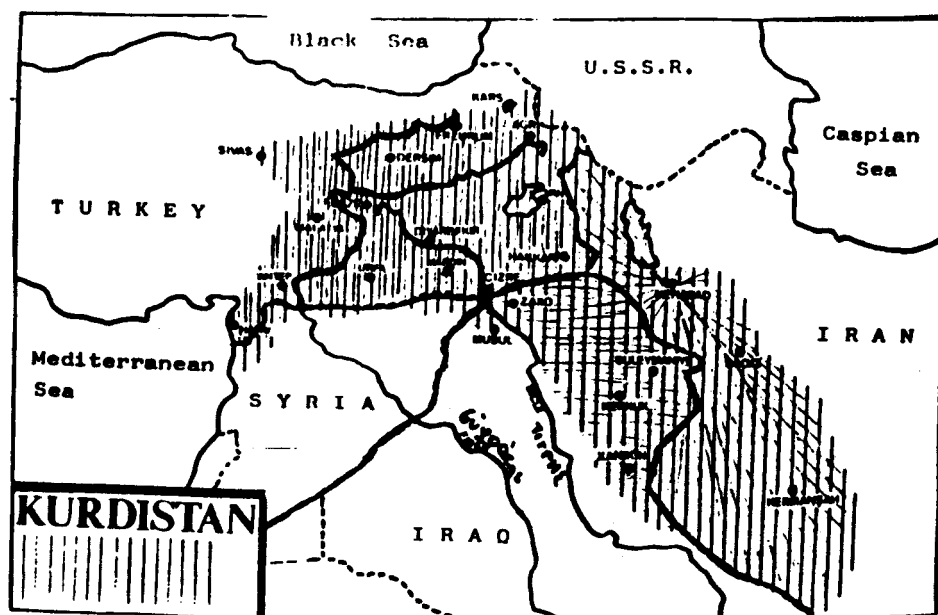
Αριθμούν γύρω στα 17-20 εκατομύρια πληθυσμό, αποτελώντας έτσι το τρίτο μεγαλύτερο έθνος της μέσης ανατολής. Εδώ και αιώνες γεννιούνται, ζουν και πεθαίνουν στην ίδια περιοχή, που οριοθετείται από τις οροσειρές δυτικά του Ταύρου (νότια Τουρκία), ανατολικά του Ζάγρου (Δυτικό Ιράν), βόρεια από το βιβλικό Αραράτ και νότια από τη βόρεια πεδιάδα της Μεσοποταμίας. «Η χώρα των Κάρδων ή Καρδούχων βρίσκεται δίπλα στην 13η επαρχία της αχερχαναϊκής αυτοκρατορίας» πιστοποιούσε τον 5ο αιώνα προ Χριστού ο Ηρόδοτος. Περίπου τα ίδια τόσα χρόνια πολεμούν τους πάντες, που καταπατούν τα εδάφη τους και καταπολεμούνται με το ίδιο πείσμα. Στον αγώνα της αλληλοεξόντωσης δεν κατορθώνουν ούτε ύστερα από τέσσερεις χιλιετηρίδες να αποκτήσουν μια διεθνώς αναγνωρισμένη «Κουρδική» πατρίδα.

Μετά την οριοθέτηση των σημερινών συνόρων, το κουρδικό έθνος κατά επιθυμία των νυν κυρίαρχων κρατών και των λίγο πιο κυρίαρχων υπερδυνάμεων *δεν υπάρχει*. Στις παραμεθόριες περιοχές τους κατοικούν κατά κανόνα ορεσίβιοι, «που δεν έχουν ούτε ιστορία, ούτε πολιτισμό, ούτε γλώσσα, ούτε καν εθνική προέλευση. Είναι βάρβαροι» (επίσημη έκθεση του σύριου Talab Hilal, αρχηγού του πολιτικού κόμματος της κουρδικής επαρχίας Djazira).

Στο Ιράν με τα 5,5 εκατομύρια «Κιουρτζς» οι επαναστατικοί φρουροί του Χομεϊνί ξανακατέκτησαν εν μέρει τα κουρδικά εδάφη, λίγους μόνο μήνες μετά την κατάρρευση του Σάχη. Ο φόβος της ισλαμικής επανάστασης μπρος στην τέχνη του αντάρτικου πολέμου των κούρδων «Πεσμεργκά» τρόμαξε όμως την Τεχεράνη. Το πεζικό αντικαταστάθηκε γρήγορα από τα βομβαρδιστικά. Τον περασμένο Απρίλη ο τουρκικός τύπος ανέφερε, ότι χιλιάδες γυναικόπαιδα περνούσαν τα Τουρκο-Ιρανικά σύνορα, προσπαθώντας να αποφύγουν τις βόμβες. Συχνά και τις βόμβες ναπάλμ, η ισχύς των οποίων δοκιμάστηκε μαζικά πρώτα-πρώτα στα κουρδικά βουνά.

Ο Σαντάμ Χουσεΐν του Ιράκ, σαν σοσιαλιστής καθώς θέλει νάναι, δεν αρνείται την ύπαρξη της κουρδικής κοινότητας στη χώρα του (3,2 εκατ.) Μετά την ήττα του πιο μακροχρόνιου απελευθερωτικού πολέμου των κούρδων κάτω από την ηγεσία του θρυλικού Μουσταφά Μπαρζανί το '75, ο Σαντάμ Χουσεΐν πήρε την εκδίκησή του, μετατοπίζοντας βίαια μισό εκατομύριο άμαχου πληθυσμού στην Αλμυρή Έρημο του Νότιου Ιράκ, την οποία βέβαια φιλοδοξούσε να μετατρέψει σε «γήινο παράδεισο». Η έναρξη του πολέμου με το Ιράν και το υψηλό κόστος του σε υλικό αλλά κυρίως σε ανθρώπους μετέπεισε τη Βαγδάτη. Μετά το '79 η κυβέρνηση του Ιράκ καταφεύγει σε μια σειρά μυστικών ή πολύκροτων συνασπισμών και συμμαχιών με κούρδους ηγέτες, που σπάνια όμως διαρκούν περισσότερο από λίγες μέρες. Σταθερή παραμένει μόνο η διακρατική συμφωνία με την Τουρκία, σύμφωνα με την οποία ο τουρκικός στρατός έχει το δικαίωμα να επεκτείνει τις «εκκαθαριστικές του επιχειρήσεις εναντίον των ληστών» και στην ιρακινή παραμεθόρια ζώνη, μεγέθους 120 χλμ. μήκους και 15 χλμ. βάθους.

Ο μαζικές εκτοπίσεις, η προσπάθεια «αραβοποίησης» της συριακής μεθοριακής και κατοικούμενης αποκλειστικά από κούρδους περιοχής Djazira καθώς και η έκδοση μιας νέας ταυτότητας για τους ορεισίβιους με την επιγραφή «ξένος» χαρακτηρίζουν στη δεκαετία του '60 την πολιτική της Συρίας απέναντι στην κουρδική μειονότητα (900.000 μέλη). Το '76 η Δαμασκός όμως αλλάζει τακτική. Ξαφνικά ανακαλύπτει πως οι κούρδοι θα μπορούσαν να είναι ένας θαυμάσιος μοχλός πίεσης απέναντι στην Τουρκία. Τα σύνορα της προς τη γείτονα χώρα παρουσιάζουν από και πέρα σημεία διάτρησης. Εκατοντάδες κούρδοι τουρκικής υπηκοότητας, κατά το πλείστον

αριστεροί αντάρτες, εγκαθίστανται κατά μήκος των κοινών συνόρων και «χτυπούν» κάθε τόσο στη νοτιοανατολική Τουρκία. Πολλοί από αυτούς θα καταλήξουν και στο μέτωπο με το Ισραήλ. Στους κατοίκους της Djazira παραχωρούνται «δικαιώματα και ελευθερία» αν και η τελευταία είναι ελαστική έννοια και προσαρμόζεται κάθε τόσο εκ νέου στα μέτρα αυτού που την εκχωρεί.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι σήμερα η Σοβιετική Ένωση και η Τουρκία αντιπροσωπεύουν τις πιο ακραίες θέσεις μιας πολιτικής συμπεριφοράς απέναντι στις κουρδικές μειονότητες. Οι 300 περίπου χιλιάδες της Σοβιετικής Ένωσης ζουν διασπαρμένοι στην Αρμενία, στη Γεωργία και στο Αζερμπαϊτζάν και στάθηκαν σύμφωνα μ' όλα τα στοιχεία οι πιο τυχεροί των ομοεθνών τους. Ήδη το 1932 η Μόσχα παραχώρησε στους κυνηγημένους από τα εδάφη τους πρόσφυγες πολιτιστική αυτονομία. Στα περισσότερα σχολεία διδάσκεται η κουρδική γλώσσα· Αρμένικοι οίκοι εκδίδουν από την ίδια χρονιά βιβλία και λεξικά στα κουρδικά· στο Εριβάν λειτουργεί κουρδικός ραδιοφωνικός σταθμός. Οι Κούρδοι της ΕΣΣΔ δείχνουν σήμερα στοιχεία μιας οικονομικής άνεσης. Ίσως για όλους αυτούς τους λόγους, σύμφωνα με τον Κούρδο συγγραφέα Kendal, «να εξασκεί η μικρότερη κουρδική κοινότητα τη μεγαλύτερη γοητεία πάνω σ' όλες τις άλλες».

Μόνη ανάμεσα στις πέντε χώρες, η τουρκική Δημοκρατία μετά την ίδρυση της το 1923, αρνείται επίμονα την ύπαρξη μιας κουρδικής μειονότητας στα εδάφη της. «Η χώρα αυτή είναι χώρα των Τούρκων» διακήρυχνε στις 19 Σεπτεμβρίου 1930 ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης Μεχμέτ Εσάτ και «όποιος δεν είναι τουρκικής καταγωγής έχει μόνο ένα δικαίωμα: το δικαίωμα νάναι σκλάβος». Για την εφαρμογή αυτού του δόγματος χρησιμοποιήθηκε ο μόνος δυνατός τρόπος: η χρόνια λεηλάτηση των πλουσιότατων σε πρώτες ύλες και γεωργικά προϊόντα νοτιοανατολικών επαρχιών, η απόλυτη εξαθλίωση του πληθυσμού των, η εξάσκηση μιας μακάβριας βάρβαρης και ατέρμονης καταστολής. Μετά το πραξικόπημα των στρατηγών (Σεπτέμβρης '80) η καθημερινότητα των ανατολικών περιοχών συνοψίζεται στις έννοιες «στρατόπεδα», «εθελούσιες αυτοκτονίες των κρατουμένων», «καταδρομές στρατιωτών και χωροφυλάκων στα χωριά», «ταπείνωση». Οι διαφορετικά τόσο «ευαίσθητοι» στα μειονοτικά προβλήματα τούρκοι (σύγκρινε Κύπρο, Δυτική Θράκη, Βουλγαρία, Ιράν) παραβλέποντας χωρίς δυσκολίες τα 9 εκατομύρια μέλη της κουρδικής κοινότητας στη χώρα τους (αντιστοιχεί στο 20% του τουρκικού πληθυσμού). Δεν αληθεύει πια, ότι το όνομα «Κούρδο» απαγορεύεται στην Τουρκία. Μόνο που η λέξη κατόντησε νάναι σήμερα βρισιά, συνώνυμο της χωριατιάς αγραμματοσύνης, πείνας, βρωμιάς και πρόσφατα πάλι της αγριότητας και ληστείας. Για τους «ληστές» της ανατολίας η κεντρική εξουσία στην Άγκυρα δεν προτίθεται να δείξει «έλεος». Ο πρόεδρος της χώρας, στρατηγός Κενάν Εβρέν, υποσχέθηκε κατά τη διάρκεια της τελευταίας επίσκεψης του στην περιοχή τον περασμένο Σεπτέμβρη «να λιώσει το κεφάλι του φιδιού, πριν αυτό προλάβει να μεγαλώσει».

Η πικρή ιστορία του κούρδικου λαού

Δύο κύριοι άξονες καθορίζουν από την τελευταία χιλιετηρίδα προ Χριστού την τύχη του μεσανατολικού αυτού έθνους, αναπλάθουν περιοδικά το μύθο των αιμοχαρών, ορεσιθίων απογόνων των Μήδων και αναβιώνουν το όραμα και τον αγώνα του κούρ-

δικού λαού για ανεξαρτησία: η γεωπολιτική αξία των εδαφών που διεκδικεί ο πρώτος και η αδυναμία των μελών του για συνοχή, για ένωση κάτω από μια κοινή σημαία ο δεύτερος.

Τρισήμισυ αιώνες προ Χριστού μια ελληνίδα μάνα θέλησε να μάθει τους λόγους, που καθήλωσαν απότομα το στρατό του φημισμένου, πια γιου της στα άγρια βουνά της Μέσης Ανατολής. Αντί για απάντηση και χωρίς καν σχόλια ο Μέγας Αλέξανδρος έστειλε στη μητέρα του, αφήνοντας στην ίδια την πρωτοβουλία να καταλάβει το «Γιατί» της αποτυχίας του, 4 ομήρους. Στο γεύμα υποδοχής –πρώτη διακριτική ανάκριση– η βασιλομήτωρ ρώτησε αρχικά, ποιος από τους τέσσερις είναι ο αρχηγός, ο κύριος δηλαδή συνομιλητής της. «Εγώ» είπε κάποιος από αυτούς και σηκώθηκε. «Εγώ είμαι ο βασιλιάς» υποστήριξε ο δεύτερος. «Εγώ βασιλεύω» επέμενε ο τρίτος, όρθιος και ήδη αγριεμένος. «Εγώ όμως είμαι ο αρχηγός» απάντησε ο τέταρτος. Το πρώτο γεύμα κατέληξε σε ανοιχτή διαμάχη, με αποκορύφωμα τις θρισιές και τα γρονθοκοπήματα μεταξύ των φιλοξενούμενων. Η βασίλισσα κατάλαβε. Το μήνυμα της στο Μέγα Αλέξανδρο ήταν: «Γιε μου, μην καταναλώνεις τις δυνάμεις σου μ' αυτούς. Προχώρα».

Αυτή και μύρια άλλες παρόμοιες ιστορίες γύρω από τον ανυπάκουο και αδάμαστο λαϊκό χαρακτήρα πλαισιώνουν την κουρδική μυθολογία, αντίκρυσμα της κοινωνίας αυτού του τόπου. Κατά κανόνα ανεξάρτητες και αυτάρκεις φυλές γεωργών ή κτηνοτρόφων-νομάδων, οι Κούρδοι καταπολέμησαν με λίγες βραχυχρόνιες εξαιρέσεις (αυτοκρατορία των Μήδων, το κίνημα γύρω από τον κούρδο Σαλαντίν το Μέγα) οποιαδήποτε άλλη εξουσία εκτός αυτής της πεδιάδας τους ή της φυλής τους (Asiret). Η αντίφαση κράτους και κοινωνίας, ή ακόμη περισσότερο ο θεσμός του κράτους σαν συνθετικός παράγοντας του συνόλου διαφόρων φυλών σ' ένα κοινωνικό σχηματισμό παρέμεινε μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα μια άσχετη και άγνωστη έννοια για τους κούρδους.

Στο κυρίαρχο, καθαρά φεουδαρχικό κοινωνικό σύστημα, μοναδικός και αναμφισβήτητος ηγέτης δεσπόζει στις πεδινές περιοχές ο Αγάς (μεγαλοκτήμονας) και στις ορεινές ο Αρχισέλιγκας. Συχνά, τόσο ο ένας όσο και ο άλλος είναι συγχρόνως και πνευματικοί αρχηγοί (Sheik). Οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα είναι για όλα τα μέλη προκαθορισμένα: ο φύλαρχος αναλαμβάνει την υπεράσπιση, τροφοδότηση, σε τελευταία ανάλυση την εξασφάλιση τρόπου ζωής των υποτελών του. Είναι ο μοναδικός κρίκος επαφής με τον έξω κόσμο και υπεύθυνος για τη ζωή κάθε φιλοξενούμενου στην περιοχή. Αποφασίζει την κήρυξη πολέμου, την εκλογή του συμμαχού. Απόλυτη υπακοή στις επιθυμίες του ηγέτη είναι ο κανόνας για όλους τους άλλους.

Η αδυναμία εξασφάλισης επαρκών πόρων ζωής στα απρόσφορα, απόκρημνα βουνά του Κουρδιστάν, όπου ο χειμώνας διαρκεί τουλάχιστον 3/4 του χρόνου, μετατρέπει πολλές φυλές σε καθαρά πολεμικές μονάδες, μετασχηματίζει θεσμούς και αξίες. Η διάρθρωση αυτών των μικρότατων κοινωνιών υπηρετεί ένα και μόνο σκοπό, το πώς θα συλληφθεί, θα γεννηθεί και θα αναπτυχθεί το κάθε μέλος της σε γενναίο και αποκλειστικό πολεμιστή, κύριο κερδοφόρο προϊόν συναλλαγής με τον έξω κόσμο.

Την ικανότητα των κούρδων στην τέχνη του πολέμου εκμεταλλεύτηκαν τόσο η Οθωμανική όσο και η Περσική αυτοκρατορία. Παραχωρώντας αυτονομία στις μεγαλύτερες οικογένειες ή φυλές και χαρίζοντας στους ηγέτες τους τεράστιες εκτάσεις εδάφους μετέτρεψαν τους κούρδους σε αντιμαχόμενους, άρτιους, μεθοριακούς στρατούς. Το 1639 οι Πέρσες και οι Οθωμανοί επισφράγισαν το τέλος των διαφορών τους

με τη συνθήκη του Zuhab, οριοθετώντας τα σύνορά τους, περίπου αντίστοιχα με τα σημερινά. Μια τεράστια «ζώνη ασφαλείας» κατά μήκος των συνόρων χώρισε για πρώτη φορά το Κουρδιστάν σε δύο μέρη. Η αποξένωση των Κούρδων της Περσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας έχει ήδη αρχίσει. Γεγονός, όμως, που λίγο αγγίζει τους διάφορους φύλαρχους, αφού ο κουρδικός εθνικισμός ήταν ανύπαρκτος.

Το Κουρδικό κίνημα στον 20ο αιώνα

Η αναζωπύρωση του κουρδικού εθνικισμού ήταν φυσικό επακόλουθο της ανάδειξης και εξάπλωσης του ιμπεριαλισμού στη Μέση Ανατολή στα τέλη του 19ου αιώνα. Οι νέοι κηδεμόνες (Μ.Βρετανία, Γαλλία και Τσαρική Ρωσία) άσχετοι με τον ανατολίτικο πολιτισμό και τον τρόπο συνδιαλλαγής προσπάθησαν μέσω της στρατιωτικής υπεροχής τους να καταστρέψουν τις ισχύουσες κοινωνικές δομές προκαλώντας κατά αυτόν τον τρόπο αμέτρητες κουρδικές εξεγέρσεις. Με την παρακμή και την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η περιοχή έγινε επιπλέον το επίκεντρο ενός άκαμπτου αγώνα μεταξύ των ισχυρότερων δυνάμεων για το επικείμενο μοίρασμα της Οθωμανικής «πίττας». Η μεγάλη Βρετανία πάσχιζε για την ασφάλειά της μέχρι τότε κεντρικής της οδού προς τις Ινδίες αλλά και για την εξασφάλιση του πλούτου του Kirkuk. Η Τσαρική Ρωσία ενδιαφερόταν για την πρόσβαση της σε «θερμά ύδατα». Η Αυστρο-Ουγγρική αυτοκρατορία έτρεμε μη τυχόν και μια ενίσχυση των ρωσικών δυνάμεων στα Βαλκάνια έθετε σε κίνδυνο τα συμφέροντά της. Τέλος η Γαλλία ενδιαφερόταν για την εδραίωση της στη Συρία.

Μέσα σ' αυτό τον αγώνα οι τότε ισχυροί θυμήθηκαν να χρησιμοποιήσουν τους Κούρδους και Αρμένιους σαν πέμπτη φάλαγγα και να επιταχύνουν την πτώση της υψηλής Πύλης. Η Συνθήκη των Σεβρών (1920), που προέβλεπε την ίδρυση ενός Κουρδικού και ενός Αρμένικου κράτους θα αναιρεθεί μόνο τρία χρόνια αργότερα, όταν ο νικητής του πολέμου Κεμάλ Ατατούρκ καθόριζε τα σύνορα της «Τουρκικής Δημοκρατίας». Η συνθήκη της Λωζάνης (1923), που συνάψαν η Τουρκία, η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, επικύρωνε το διαμελισμό του Κουρδικού έθνους σε 5 χώρες: στην Τουρκία, το Ιράκ, το Ιράν, τη Συρία και τη Σοβιετική Ένωση. Τα άρθρα 38 και 39 της Συνθήκης αναγνώριζαν θέβαια την ύπαρξη ενός τουρκικού και ενός Κουρδικού έθνους μέσα στα σύνορα της Τουρκίας, η ανακήρυξη ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους όμως δεν αναφερόταν πουθενά πια. Η πάταξη των κουρδικών εξεγέρσεων στην Τουρκία ήταν για τον Κεμάλ Ατατούρκ απλώς ζήτημα χρόνου.

Σ' αντίθεση μ' αυτόν η Μ.Βρετανία, σαν κυρίαρχη δύναμη, και τα αντίστοιχα καθεστώτα στο Ιράκ και στο Ιράν δεν κατόρθωσαν ποτέ να δαμάσουν εξ ολοκλήρου τους «αιμοχαρείς Κούρδους» μόνο που το foreign office δεν ανησυχούσε ιδιαίτερα γι' αυτό. Τα κουρδικά εδάφη των δύο χωρών ήταν ανεξέλεγκτα γι' αυτούς, ήταν συγχρόνως όμως και απάτητα για την αντίπαλη Σοβιετική Ένωση, σχημάτιζαν τη φυσική, επιθυμητή για τη δύση, «ανασταλτική ζώνη» (pufferzone).

Οι ανακατατάξεις του συσχετισμού δυνάμεων κατά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο θα θέσουν το οριστικό τέλος στο όνειρο των Κούρδων για ανεξάρτητη πατρίδα. Το '41 σπάζει το μέτωπο του ιρανικού στρατού. Στο Ιράν εισβάλλουν τα στρατεύματα της Αγγλίας, των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης. Στο κενό εξουσίας που δημιουργείται ανάμεσα στα 3 μέτωπα οι Κούρδοι και οι Τουρκμένοι του Αζερμπαϊτζάν ανακη-

ρύσσουν το '46 με υποστήριξη της Μόσχας δύο ανεξάρτητα κρατίδια. Οι Βρετανοί παραδέχονται την αδυναμία τους για στήριξη του ιρανικού μοναρχικού καθεστώτος. Το Ιράν, όπως και η Ελλάδα, περνούν στη ζώνη επιρροής των ΗΠΑ. Αρχές του '47 ο ιρανικός στρατός κάτω από την καθοδήγηση των αμερικάνων εισβάλλει στις ανεξάρτητες δημοκρατίες του Mahabad και του Αζερμπαϊτζάν. Χιλιάδες τα θύματα που κρεμώνται στις πλατείες των πόλεων. Το State Department, όμως, πανηγυρίζει. Το Mahabad ήταν το πρώτο κράτος που ιδρύθηκε χάρη στην υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης και διαλύθηκε χωρίς την έντονη αντίδραση της Μόσχας. Ο τότε Υφυπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ Acheson, προτείνει το παράδειγμα του Mahabad σαν τρόπο πάταξης του αριστερού κινήματος στην Ελλάδα. Η θεωρία του «domino» είχε γεννηθεί. Η συντελούμενη προοδευτικά διάσπαση της αντιφασιστικής συμμαχικής ενότητας και της διαίρεσης της Ευρώπης σε δύο αδιάλλακτα αντιμέτωπα στρατόπεδα θα προτρέψει τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Τρούμαν στο νέο του ΔΟΓΜΑ. Θερμός υποστηρικτής της θεωρίας σύμφωνα με την οποία ο εκφοβισμός του αντιπάλου είναι η καλύτερη εγγύηση της ειρήνης, θα μετατρέψει την μέχρι τότε «ανασταλτική ζώνη» σε πρώτη γραμμή εναντίον του κομμουνιστικού κινδύνου. Η «βόρεια γραμμή» (northern tier) αποτελούμενη από την Ελλάδα, Τουρκία και Ιράν είναι το κύριο μέτωπο εναντίον κάθε προσπάθειας της Μόσχας για πρόσβαση της προς το νότο. Οι συνέπειες της νέας στρατηγικής για τις αντίστοιχες χώρες είναι γνωστές.

Στα πλαίσια αυτού του δόγματος η C.I.A. επεμβαίνει άλλη μια φορά στο κουρδικό κίνημα, μετά το 1960, όταν ο Μπαρζανί, ακάλυπτος από τη Μόσχα, προσπαθώντας να βρει τα απαραίτητα εφόδια για την επανάσταση του εναντίον του Σαντάμ Χουσεϊν, καταφεύγει στους κόλπους του Σάχη και των ΗΠΑ. Το 1975 η στήριξη του κουρδικού κινήματος σαν αποσταθεροποιητικού παράγοντα του σοβιετόφιλου Ιράκ θα εκλείψει. Ο Μπαρζανί και οι επαναστάτες του αφήνονται στη μοίρα τους.

Οι Κούρδοι της Τουρκίας

Υπάρχουν κρατούμενοι στις φυλακές της Ανατόλιας, που γοητεύονται κατά τέτοιο τρόπο από τη φωτιά, ώστε να καίνε τα κελιά τους και να καίγονται ζωντανοί μέσα σ' αυτά (τελευταίο κρούσμα αυτό του περασμένου Φεβρουαρίου στο Diyarbakir, όπου κάηκαν 15 άτομα). Αρχηγοί του κουρδικού κινήματος, που νοιώθουν μια ακατανίκητη έλξη προς την απεργία πείνας μέχρι θανάτου, όπως ο Hayri Durmus, μέλος της κεντρικής επιτροπής του PKK. Αρκετοί που δραπετεύουν, για να βρεθούν λίγες μέρες αργότερα κατακρεουργημένοι στις όχθες του ποταμού Τίγρη. Οι περισσότεροι δείχνουν απλώς μια αισθητή τάση προς την τρέλλα. Αυτό τουλάχιστον δηλώνει επίσημα η Άγκυρα.

Ο αριθμός των έγκλειστων στις φυλακές «Diyarbakir ozel Askeri Cezaeni» κυμαίνεται μεταξύ 2.000-3.500. Υπεύθυνος του ιδρύματος, ο λοχαγός Oktay Yildiran συνέβαλε στη σαφροσύνη των κρατουμένων και λόγω της εμπειρίας, που είχε προσκομίσει κατά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Το 1974 ήταν αρμόδιος των Ελλήνων και Ελληνοκυπρίων ομήρων. Για τη μέθοδο που σοφίστηκε και χρησιμοποίησε στα κορμιά των ομήρων ο Yildiran ένοιωσε μια απεριόριστη υπερηφάνεια. Η αποτελεσματικότητα της αναγγελλόταν γι' αυτό καθημερινά μέσω των μεγαφώνων σ' ολόκληρο το σύμπλεγμα –κάτι σαν ψυχολογική προετοιμασία για τους κρατούμενους. Συνυ-

πέυθνος των φυλακών ο σκύλος του Yildiran «Jo», ειδικά εκπαιδευμένος στο δάγκωμα των γεννητικών οργάνων.

Το σωφρονιστικό σύστημα των στρατηγών προβλέπει απομόνωση για κάθε νέο κρατούμενο, η διάρκεια της εξαρτάται από το χρόνο που θα χρειαστεί για το «σπάσιμο της προσωπικότητας» του. Πολλοί δεν θα μεταφερθούν ποτέ στα κελιά, πεθαίνουν την ανάκριση. Τα κελιά, χτισμένα για 35 ως 40 άτομα, κατοικούνται επί το πλείστον από 60. Οι ως γνωστό σκληροτράχηλοι κούρδοι μπορούν να μοιράζονται και ένα κρεβάτι μεταξύ τους. Απαγορεύονται τα βλέμματα έξω από το παράθυρο.

Η εκπαίδευση των φυλακισμένων καλύπτει τα πρωινά και τ' απογεύματα: ολόκληρες ώρες στρατιωτικά και πατριωτικά τραγούδια σε θέση προσοχής. Βήμα επί τόπου. Γυμναστικές ασκήσεις για τους νεώτερους. Εβδομαδιαίως δύο φορές ανά 1,5 ώρες παραλαση στην αυλή —ο ρυθμός (tempo) καθορίζεται απ' τους στρατιωτικούς. Διασκεδαστικό σαν θέαμα για τους φρουρούς το να σύρονται με την κοιλιά στην αυλή το χειμώνα, το τρέξιμο με γυμνό θώρακα το καλοκαίρι. Ηλικιωμένοι ή άρρωστοι δεν εξαιρούνται των ασκήσεων. Αν λόγω καύσωνα ή και εξάντλησης λιποθυμήσουν πετιώνται σε ηλιόλουστες γωνιές.

Συνηθίζεται η εξαντλητική εξάσκηση με βιογραφίες του Ατατούρκ αλλά και με στρατιωτικά βιβλία. Μια φορά την εβδομάδα «εξετάσεις»: δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη σωστή προφορά των κειμένων του Ατατούρκ και τη δυνατή απαγγελία του τουρκικού εθνικού ύμνου. Σε αντίθετη περίπτωση μπαίνει σ' εφαρμογή η «πειθαρχία».

Πειθαρχούνται συνήθως με χτυπήματα του χεριού, της μπότας, του αγκώνα, του ρόπαλου στο πρόσωπο, στο στήθος, στις πατούσες, στο κεφάλι. Ή ακόμη με φασολάδα ανακατωμένη με μεγάλες ποσότητες αλατιού, νερού του υπόνομου ή σαπουνιού.

Οι Κούρδοι είναι a priori βρώμικοι. Γι' αυτό σπάνια τους παραχωρείται το δικαίωμα καθαρισμού. Οι νεοσυλληφθέντες λούζονται μόνο κατά τη διάρκεια της απομόνωσης τους στο υπόγειο μ' εκείνο το μίγμα που εκβάλλουν οι υπόνομοι των φυλακών. Η φυματίωση, μη εξαιρουμένου του τμήματος των γυναικών (μεταξύ Ιουνίου '82 και Ιανουαρίου '83 υπήρχαν 37 γυναίκες, απ' τις οποίες η νεότερη 13 ετών, η γηραιότερη πάνω από 70) είναι η αρρώστια που κουβαλούν μόνιμα πάνω τους.

Γραπτή επαφή με τον έξω κόσμο απαγορεύεται αυστηρώς. Επιτρέπεται όμως η επίσκεψη στους συγγενείς Ιου βαθμού και στους συνήγορους υπεράσπισης για ένα ολόκληρο λεπτό της ώρας κάθε εβδομάδα, επίσκεψη που παρακολουθείται βεβαίως.

Όσοι επιζήσουν από τα προηγούμενα στέλνονται μαζικά σε δίκες. Το καθεστώς της Άγκυρας ζητά την πλήρη αναγνώριση του σαν «δημοκρατικό» από το εξωτερικό και οι δίκες προσφέρουν την αναγκαία «νομιμοποίηση». Το δικαστήριο κατά κανόνα αποτελείται από 2 στρατοδίκες, αν οι κατηγορούμενοι είναι λιγότερο των 100, από τέσσερους αν είναι περισσότεροι και από τον πρόεδρο του δικαστηρίου. Σύμφωνα με τις διατάξεις ο πρόεδρος πρέπει να είναι στρατιωτικός και τελείως άσχετος με τη δικαιοσύνη. Οι κατηγορούμενοι θεωρητικά έχουν δικαίωμα υπεράσπισης. Πρακτικά στο Diyarbakir δεν υπάρχει δικηγόρος, που να αναλαμβάνει σήμερα την υπεράσπιση σε πολιτικές δίκες. Αυτοί που αρχικά το τόλμησαν, κλείστηκαν στις φυλακές, βασανίστηκαν, μετατράπηκαν σε κατηγορούμενους. Γνωστά παραδείγματα οι δικηγόροι Huseiyin Yildirim και Serafettin Kaya. Τα σύνορα της στρατιωτικής δικαιοσύνης και της απόλυτης αυθαιρεσίας είναι ρευστά.

Στο πέρασμα των τελευταίων δεκαετιών

Το δίδυμο αυθαιρεσία και καταστολή, μόνιμα παρόν στις νοτιοανατολικές επαρχίες από την ίδρυση της «Τουρκικής Δημοκρατίας» το 1923, μεταμορφώνεται και προσαρμόζεται κάθε τόσο στις εκάστοτε ανάγκες της κεντρικής εξουσίας. Ο Ατατούρκ προσπαθώντας να θεμελιώσει στη θέση της διαλυμένης πια οθωμανικής αυτοκρατορίας ένα σταθερό, μοντέρνο, ομοιογενές κράτος, επέβαλε από τα πάνω τον για τον πλατύ κοινό άγνωστο τουρκικό εθνικισμό, με σημαία το δόγμα, «όσοι δεν είναι καθαρά τουρκικής καταγωγής έχουν μόνο το δικαίωμα νάναι σκλάβοι». Ακυρώθηκε μέσα σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα η αυτονομία των κουρδικών ηγεμονιών, αντικαταστάθηκαν οι ονομασίες χωριών και πόλεων με τουρκικές, απαγορεύτηκε η κουρδική γλώσσα, κατά βάση η κουρδική εθνικότητα. Πόσους νεκρούς κόστισαν οι συνεχείς εξεγέρσεις των κούρδων, την αιματηρή δεκαετία 1926-1938 δεν έγινε ποτέ γνωστό. Οι εκτιμήσεις ποικίλλουν μεταξύ 100.000 και ενάμισυ εκατομμυρίου. Σίγουρος όμως είναι ο αριθμός των θύια εκπατρισμένων σ' αυτή την περίοδο: 1.462.076 άτομα.

Σχετικά αναίμακτη ήταν η δεκαετία του '40. Στα πλαίσια του καινούργιου γενικού προσανατολισμού της χώρας προς τη δύση, η Άγκυρα εισήγαγε το 1945 από την Ευρώπη το «Δημοκρατικό πολυκομματικό πολίτευμα» καθιερώνοντας έτσι τους κούρδους αγάδες λαϊκούς εκπροσώπους των νοτιοανατολικών περιοχών. Από το '45 μέχρι την επέμβαση των στρατηγών (Σεπτέμβρη του '80) οι Κούρδοι ηγεμόνες υποστηρίζαν τα συμφέροντά τους – κύρια τη μη εφαρμογή μιας πολλαπλά υποσχόμενης νέας κατανομής των τεραστίων κτημάτων τους και μετά το '60 τη χρηματοδότηση και προώθηση της μηχανοποιημένης παραγωγής– στη βουλή της Άγκυρας.

Το απότομο άλμα από μια καθαρά φεουδαρχική κοινωνία στον καπιταλισμό είχε όμως σαν αποτέλεσμα την αντιπαράθεση των πιο μοντέρνων μέσων παραγωγής από τη μια πλευρά και την εξαθλίωση τεραστίων άνεργων μαζών από την άλλη. Στο 50% ανεβάζουν σήμερα οι υπολογισμοί την ανεργία της περιοχής, αν και σε αυτούς τους αριθμούς δεν περιλαμβάνονται οι γυναίκες και οι υποαπασχολούμενοι. Το 54% των παιδιών πεθαίνουν πριν καν γίνουν 4 ετών, οι γιατροί σπανίζουν, για φάρμακα στέλλονται συνήθως προϊόντα που κρίνονται ακατάλληλα για την υπόλοιπη Τουρκία. Το 72% του πληθυσμού είναι αναλφάβητοι: στην κουρδική πόλη Hakkari υπήρχε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60 μόνο ένας που γνώριζε γραφή και ανάγνωση.

Απελπισμένοι, προδομένοι από τους ηγέτες τους, θουτηγμένοι στην εξαθλίωση του αστικού υποπρολεταριάτου, με διαρρηγμένους τους κοινωνικούς και πολιτικούς δεσμούς, οι νέοι κούρδοι της δεκαετίας του '70 ζητούν τη λύση των προβλημάτων τους επί το πλείστον στη μαρξιστική θεωρία και εξελίσσονται για πρώτη φορά σε επαναστατικό, απελευθερωτικό κίνημα. Δεκάδες ένοπλες δυνάμεις (Kawa, Rizgari αλλά ιδιαίτερα οι Aroculars –πολεμιστές του, πριν το πραξικόπημα, πανίσχυρου «εργατικού κόμματος του Κουρδιστάν» (PKK) διεκδικούν τη σωστότερη ερμηνεία του μαρξισμού, καταπολεμούνται μεταξύ τους προς επικράτηση του δυνατότερου και επιτίθενται εναντίον τουρκικών στρατιωτικών μονάδων. Ο στρατός από την πλευρά του και η Gendarmerie (παρακλάδι του τουρκικού στρατού με 120.000 μέλη) αναλαμβάνουν την υπεράσπιση της ολόκληρης της χώρας με τα γνωστά μέτρα. Η Τουρκία θυθίζεται στο φαύλο κύκλο της όλο και πιο βάρβαρης καταστολής και της συνεχώς αυξανόμενης αντίστασης του κουρδικού πληθυσμού. Η τρομοκρατία σαν μέσο εξώφλησης λογαριασμών με το παρελθόν, παρόν και μέλλον αποδείχτηκε μπούμεραγκ. Το

επαναστατημένο Κουρδιστάν δείχνει σήμερα να μετατρέπεται στην «Αχιλλείο πέτρα» των πανίσχυρων στρατηγών.

Το νέο ένοπλο κουρδικό μέτωπο

Στις 15 Αυγούστου 1984 μικρές ομάδες ανταρτών επιτέθηκαν συγχρόνως στις νότιες παραμεθόριες κωμοπόλεις Semdinli και Eruh. Αφού εξουδετέρωσαν τα σώματα ασφαλείας «Οι γενειοφόροι αντάρτες και οι κοπέλες με τα μπλου-τζην» (Gunes), χρησιμοποιώντας τα μεγάφωνα των τζαμιών, ανακοίνωσαν την απόφαση του 2ου Συνεδρίου του Εργατικού κόμματος του Κουρδιστάν (PKK): «Το 2ο Συνέδριο που έλαβε μέρος στη Συρία, σ' ένα παλαιστινιακό camp αποφάσισε τη σύσταση του μετώπου Hezen Rizgariya Kurdistan (Απελευθερωτικό Μέτωπο του Κουρδιστάν) και την επανδραστηριοποίηση του ένοπλου αγώνα».

Δύο ημέρες αργότερα η Άγκυρα ξεκινούσε μια απ' τις μεγαλύτερες στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή. Στη μάχη εναντίον των αρχικά υπολογιζόμενων σε 50-70 άτομα «ληστών» (επίσημη ορολογία για του κούρδους αντάρτες) ρίχτηκαν το 7ο στρατιωτικό σώμα, που εδρεύει στο Diyarbakir, μεγάλος αριθμός των Gendarmas, ελικόπτερα, στρατιωτικά φορτηγά καθώς και 4.000 κομάντος, από κείνο το σώμα που εκπαιδεύεται στο βόρειο Bolu ειδικά για εκκαθαρίσεις ανταρτών. Ταυτόχρονα κατασχέθηκαν αστικά λεωφορεία και οι γιατροί της περιοχής.

Την παραφροσύνη του επιχειρησιακού μεγέθους ακολούθησε η τεράστια κινητοποίηση της κυβέρνησης. Μαραθώνιες συνεδριάσεις μεταξύ του πρωθυπουργού Turgut Ozal, του αρχηγού του γενικού επιτελείου Necdet Urug, του Υπουργού εξωτερικών Vahit Halefoglu και του στρατηγού Haydar Saltik διαδέχονται η μια την άλλη. Οι άγνωστες μέχρι τότε στην Τουρκία κωμοπόλεις Eruh και Semdinli μετατρέπονται ξαφνικά σε κέντρο και τόπο συνάντησης της κεντρικής εξουσίας. Από τις στημένες, σημαιοφορεμένες σκηνές θα παρελάσουν μέσα σ' ελάχιστο χρόνο, διαδοχικά και επανειλημμένα, ο γενικός διοικητής της χωροφυλακής, Mehmet Buyruk, ο αρχηγός του γενικού επιτελείου Necdet Urug, ο μέχρι πρόσφατα υπουργός εσωτερικών Ali Tanrijar, ο υπουργός εξωτερικών Halefoglu, ο πρωθυπουργός με 60 βουλευτές και τέλος ο ισχυρός άνδρας της Τουρκίας Kenan Evren.

Όλοι ανεξαιρέτως θα διαπιστώσουν, ότι οι επαρχίες αυτές είναι οι περισσότερο υποανάπτυκτες στην Τουρκία, με την πιο βαθιά εξαθλίωση σ' ολόκληρη τη χώρα, ξεχασμένες από θεούς και ανθρώπους. Οι προσφερόμενες συνταγές βέβαια διαφέρουν μεταξύ τους: ο «Τσάρος της τουρκικής οικονομίας» Τουργκούτ Οζάλ όπως πάντα υπόσχεται στους κατοίκους οικονομική ανάπτυξη. Μαζικές επενδύσεις και έργα υποδομής θα χυπήσουν, σύμφωνα με τον Οζάλ, το θερίο της τρομοκρατίας στις ρίζες του. Ο στρατηγός Εθρέν ποντάρει περισσότερο στη δύναμη του και στον εκφοβισμό των κατοίκων: «Δεν σκοπεύω να ταΐζω του τρομοκράτες που σκοτώνουν τους αθώους μου στρατιώτες για μια ολόκληρη ζωή στη φυλακή». Παρά την προβολή της ισχύος του ο πρόεδρος θα παραδεχτεί λίγο αργότερα στους δημοσιογράφους που τον συνοδεύουν το αδύνατο στοιχείο του: «Εδώ κυριαρχεί ο πόλεμος, οι πολίτες όμως αρνούνται να μας βοηθήσουν».

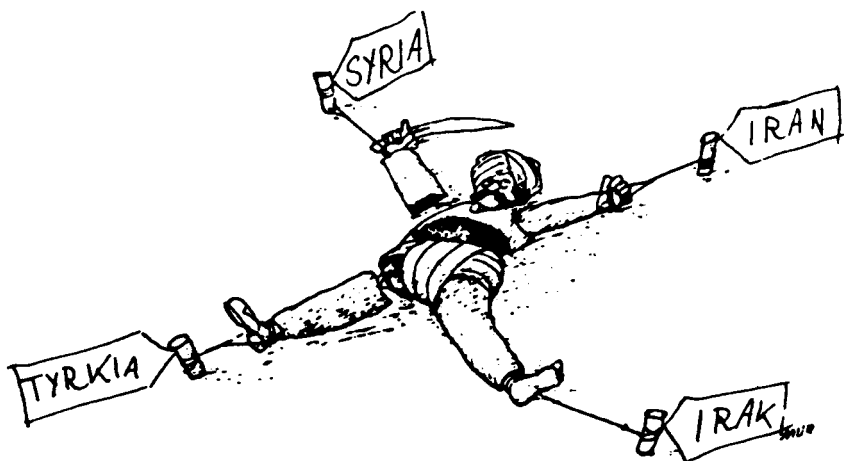
Στην ίσχυ των όπλων ζητεί τη λύση του προβλήματος ο ταξίαρχος Kenan Sancar, διοικητής της επιχείρησης. Πεποίθηση του είναι, πως οι Κούρδοι αντάρτες υποστη-

ρίζονται μαζικά από τη Συρία και από τους αδελφούς Μπαρζανί. Γι' αυτό κυριαρχούσε, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, το πολεμικό σενάριο, να χτυπήσει ο τουρκικός στρατός αρχικά τις εστίες των Μπαρζανί στο βόρειο Ιράκ και εισδύοντας μέσω του Ιράκ στη Συρία να εξολοθρέψει τα κέντρα του ΡΚΚ κατά μήκος των τουρκο-συριακών συνόρων.

Ούτε τα μεγαλεπίβολα σχέδια του Kenan Sancar αλλά ούτε καν οι αμφιβολίες του προέδρου δημοσιεύτηκαν ποτέ στον τουρκικό τύπο. Μια μέρα μετά την επιστροφή των δημοσιογράφων από τις νοτιοανατολικές επαρχίες, ο διοικητής του 1ου σώματος στρατού στην Κων/πολη, Necip Toruntay, κάλεσε τους αρχισυντάκτες όλων των εφημερίδων και απαγόρευσε οποιαδήποτε αναφορά στα τελευταία γεγονότα. Αντί αυτών προβλήθηκε στην τηλεόραση κατά κόρο το τραγικό εκείνο παράδειγμα του κούρδου πατέρα που προδίδει το γιο του.

Η αποτυχία της 1ης εκστρατείας δεν κατόρθωσε όμως να αποφευχθεί. Νέες επιδρομές κούρδων ανταρτών εναντίον τουρκικών στρατοπέδων εκδηλώθηκαν μεταξύ Αυγούστου και Οκτωβρίου και στις περιοχές των επαρχιών Erzurum, Kars και Tunceli. Στα μέσα Οκτωβρίου, μετά μια επίσκεψη-αστραπή του υπουργού εξωτερικών Halefoglu στη Βαγδάτη, το Ιράκ αναγκαστικά «επιτρέπει» να επεκταθεί η νέα τουρκική εκστρατεία, ονομαζόμενη «Ο ήλιος» για δεύτερη φορά μέσα σε δυο χρόνια και στα Ιρακινά εδάφη. Ο Ιρακινός πετρελαιαγωγός από το Kirkuk, μετά την έναρξη του Ιρακίνο-Ιρακινού πολέμου κύριο μέσο εξαγωγής πετρελαίου για το Ιράκ, διασχίζει τα τουρκικά εδάφη και καταλήγει στο μεσογειακό λιμάνι Dartyol. Η Βαγδάτη δείχνει να μην είχε την πολυτέλεια επιλογής. Έτσι δημιουργήθηκε μια –μετά το δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και σε διεθνή κλίμακα– τελείως άγνωστη πραγματικότητα: το να μπει ο στρατός μιας χώρας στα εδάφη μιας δεύτερης.

Βεβαίως, ούτε το ΝΑΤΟ ούτε οι ΗΠΑ είναι άσχετες με τους νέους όρους του παιχνιδιού. Τα συμφέροντα του δυτικού κόσμου –κύρια η προάσπιση του πλούτου της Μέσης Ανατολής και η κηδεμονία στην περιοχή– καλύπτονται άμεσα με την απόφαση των στρατηγών να προασπίσουν την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας. Ο συντονισμός και η προώθηση της κοινής στρατηγικής πήρε, στο παράδειγμα των Κούρ-

δων, τη μορφή του γυμνού κυνισμού. Όταν, ο τουρκικός στρατός έναν ακριβώς χρόνο πριν (Μάη του '83) έμπαινε για 1η φορά στα Ιρακινά εδάφη με στόχο να εξολοθρέψει τους Κούρδους «κληστές», κατέστρεψε ολόκληρα χωριά και εκτόπιζε θίαια τον άμαχο πληθυσμό, διεξαγόταν στην ίδια περιοχή η τεράστια νατοϊκή άσκηση «Adventure Express 83». Σενάριο της άσκησης: η δυτική συμμαχία, οι «Δυνάμεις Γρήγορης Επέμβασης» των ΗΠΑ και ο Τουρκικός στρατός εισβάλλουν στο Ιράν για να σταματήσουν την προέλαση των Σοβιετικών. Ο εφιάλτης του Τρούμαν διατηρείται με κάθε μέσο ζωντανός.

Φέτος ο αμερικάνος υφυπουργός αμύνης Περλ διαβεβαίωνε την τουρκική ηγεσία για την πλήρη υποστήριξη της Αμερικής εναντίον των τρομοκρατών και ανακοίνωνε στην Άγκυρα, ότι η κυβέρνηση Ρέηγκαν προτίθεται να χρηματοδοτήσει τον εκσυγχρονισμό των «Νατοϊκών» βάσεων Mus και Batman με 30 εκτ. δολάρια. Και ο δυο βάσεις ήταν μέχρι πρόσφατα καθαρά αμερικάνικες. Το εργατικό κόμμα του Κουρδιστάν (PKK) αναφέρει επίσης, ότι οι ΗΠΑ πρόκειται να εγκαταστήσουν στην επαρχία Hakkarî επιπλέον ένα επιλεγμένο αντι-ανταρτικό σώμα.

Η πλήρης κάλυψη από τις ΗΠΑ δεν καθυστερεί την Άγκυρα. Ένδειξη της μόνιμης ανησυχίας της είναι και το τελευταίο αντιφατικό προεδρικό μέτρο: ο εξοπλισμός των πολιτών στις νοτιοανατολικές επαρχίες. Κάτι που στην ιστορία της «Τουρκικής Δημοκρατίας» τόλμησε μόνο ο ιδρυτής της Kemal Ataturk. Σύμφωνα με τον τουρκικό τύπο μετά τον Οκτώβριο μοιράστηκαν όπλα στους εθνικόφρονες και τους πνευματικούς ηγέτες της περιοχής. Σύμφωνα με την θέληση και διαταγή του στρατηγού Εθρέν πρέπει τώρα οι Κούρδοι πολίτες να χτυπήσουν το Κουρδικό αντάρτικο.

Οι προοπτικές του Κουρδικού Κινήματος

Το 1975 ήταν ο τελευταίος χρόνος-σταθμός για το Κουρδικό Κίνημα. Στις 4 Μαρτίου '75 η Σύνοδος Κορυφής των χωρών-μελών του ΟΠΕΚ στο Αλγέρι επέβαλε τη «συμφιλίωση» του Ιράκ και του Ιράν, αναγκάζοντας το πρώτο να αναγνωρίσει τα σύνορα του Schatt-el-Abab (που διεκδικεί πάλι μετά το '80) και να παραιτηθεί από τις αξιώσεις του πάνω στην Ιρακινή πετρελαιοπαραγωγή επαρχία Kusistan. Μέσα σε μια νύχτα το Ιρακινό αντάρτικο του Mustafa Barsani που θέριψε χάρη στη μαζική βοήθεια από τη CIA και το Ιράν, καθώς και το Ιρακινό Κουρδικό Κίνημα, που τροφοδοτούνταν από τη Βαγδάτη, μείναν ξαφνικά χωρίς υποστήριξη, χωρίς εφόδια, χωρίς μελλοντική προοπτική.

Η πικρία της ήττας και προδοσίας θα διασπάσει για μια ακόμα φορά το Κουρδικό Κίνημα σε ομάδες που σπαράζονται μεταξύ τους. Στο Ιράκ οι αδελφοί Barzani παρά την εμπειρία του πατέρα τους συνεχίζουν να δέχονται τη βοήθεια της Τεχεράνης. Καταπολεμούν το καθεστώς του Saddam Hussein αλλά σκοτώνουν με την ίδια ευχέρεια και τους Κούρδους του Ιράν ή τους πολεμιστές του Talabani. Ο Talabani από την πλευρά του, διεκδικώντας την ηγεσία των Ιρακινών Κούρδων κλείνει συμμαχίες με το Saddam Hussein εξασφαλίζοντας τα αναγκαία μέσα για τον πόλεμο εναντίον των Barzani.

Μετά την πτώση του Σάχη ο μεγαλύτερος φορέας του Κουρδικού Εθνικισμού στο Ιράν, το «Δημοκρατικό Κόμμα του Κουρδιστάν» (DPKI) διασπάστηκε σε δυο αντίπαλες ομάδες: η σοβιετόφιλη αποσκοπούσε, όπως και το ομόλογο του Ιρακινό Κόμ-

μα Tydeh, πρώτα απ' όλα στην ταξική απελευθέρωση των Ιρανικών λαών. Η αυτονομία των Κουρδικών εδαφών ερχόταν, σύμφωνα με τις οδηγίες της Μόσχας, σε δεύτερη μοίρα. Η προτεραιότητα του δεύτερου μεγαλύτερου τμήματος του «Δημοκρατικού Κόμματος του Κουρδιστάν» κάτω απ' την ηγεσία του Ghassemlu βρίσκεται στην αυτοδιάθεση του λαού του. Αριστερότερα του Ghassemlu δρα η Komala με στόχο όχι μόνο την αυτονομία του Ιρανικού Κουρδιστάν αλλά και την ταξική επανάσταση των μελών του. Στην Τουρκία των στρατηγών η εξόντωση των στελεχών των περισσότερων κουρδικών ομάδων είχε σαν φυσικό αποτέλεσμα και τον τερματισμό των εχθροπραξιών μεταξύ τους. Μετά το πραξικόπημα δείχνει να επικρατεί το «Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν» (PKK).

Κατά αυτόν τον τρόπο, όμως, αποδεκατισμένο το κουρδικό κίνημα, είναι καταδικασμένο να παραμείνει απλώς ένας αποσταθεροποιητικός σε Διεθνές επίπεδο και απομονωμένος παράγοντας, ένα τοπικό, εσωτερικό πρόβλημα των αντίστοιχων κυρίαρχων κρατών